

YEMEN'DE "BOSNA-HERSEK BAŞKANLIK KONSEYİ MODELİ" ÇÖZÜM GETİRİR Mİ?

RIAD DOMAZETİ

Referans için: Domazeti, Riad. "Yemen'de 'Bosna-Hersek Başkanlık Konseyi Modeli' çözüm getirir mi?". INSAMER Analiz. 30.05.2022.

 Analiz

Yemen'de 2011 yılında başlayan halk hareketleriyle birlikte zaten kötü olan ekonomik koşulların daha da bozulması, ardından 2015'te Husilerin başkent Sana'yı ele geçirmesi, buna mukabil Suudi Arabistan öncülüğünde oluşturulan Arap Koalisyonu'nun askerî müdahalesi, ülkedeki insani durumu bir hayli kötüleştirmiştir. Bir yanda İran destekli Husilerin güneye yönelik saldırıları diğer yanda koalisyon ortakları arasında yaşanan anlaşmazlıklar, sahada en çok sivilleri etkilemiştir. Fiilî olarak üç ana yapıya bölünmüş durumundaki

ülkede, sahadaki taraflar arasında bir türlü uzlaşma sağlanamamaktadır. Kuzeyde İran destekli Husilerin, merkezde ve doğuda meşru hükümetin, güneyde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) destekli ayrılıkçı Güney Geçiş Konseyi'nin (GGK) egemenlik iddiaları, Yemen'in 2011'den önceki siyasi duruma dönüşünü zorlaştırmaktadır.

Ülkede devam eden siyasi kriz yanı sıra acil olarak müdahale edilmesi gereken ağır bir de insani kriz söz konusudur. Bugün çatışmalara bağlı nedenlerden dolayı nüfusun %70'inin açlık sınırında olduğu Yemen'de, 2014'ten

bu yana süren savaş en çok çocukları etkilemiştir: Ülkede milyonlarca çocuk okula gidememekte, binlerce çocuk da cephelerde savaştırılmaktadır. Gıda yetersizliğinin yanı sıra temiz içme suyuna erişilememesi ve toplum sağlığı koşullarının günden güne kötüleşmesi sebebiyle Birleşmiş Milletler (BM) Yemen'deki insani durumu "dünyanın en büyük insani krizi" olarak tanımlamıştır. Ancak Covid-19 pandemisinin küresel bir salgına dönüşmesi ve Ukrayna Savaşı, Yemen'deki insani krizi ikinci plana itmiştir. Ayrıca Ukrayna'daki savaşın buğday ithalatının %42'sini Rusya ve Ukrayna'dan yapan Yemen'deki gıda krizini daha da derinleştireceği tahmin edilmektedir.

Uluslararası camianın gözleri önünde yaşanan bu insanlık ayıbının yakın zamanda çözüleceğine dair de bir emare yoktur. Ülke içinde üç ana yapıya ayrılan sahadaki güçlerle onları destekleyen bölgesel ve küresel güçlerin bilek güreşine dönüşen Yemen'de her açıdan mağdur olan ise suçsuz halktır.

Hadi Hükümeti'nin İflası

Yemen'de müzmin bir hâl alan çatışmalara ve insani krize çözüm bulmak için Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ve BM tarafından desteklenen uzlaşma ve diyalog girişimleri başarısız

olmuştur. Dahası Husilere karşı Arap Koalisyonu tarafından desteklenen siyasi ve askerî güçlerin birlikte hareket etmemeleri ve aralarındaki çatışmalar nedeniyle ülkede homojen bir yapı da tesis edilememiştir. Bu karmaşık durum Husilere karşı sahadaki mücadeleyi eden güçleri de etkisizleştirmiştir. KİK'in desteği ile Ali Abdullah Salih'ten sonra başkan olan Abdurrabu Mansur el-Hadi'nin sahadaki zayıf temsiliyeti ve gruplar arasında birliği tesis edememesi, siyasi kariyerinin sonlanmasına neden olmuştur. Hadi, uluslararası meşruiyetine rağmen hem sağlık sorunları hem de ülkeyi Riyad'dan yönetmeye çalışması sebebiyle etkili olamamış ve Salih iktidarına kıyasla zayıf bir başkanlık profili çizmiştir. Öyle ki 2017-2022 yılları arasında Yemen'e hiç gitmeyen Hadi, ülkeyi Riyad saraylarından yönetmeyi tercih etmiştir. Ancak bu süreçte Yemen ekonomisinin can simidi olan Suudi Arabistan ve Körfez'deki Yemenli işçilerin sorunlarının çözümü konusunda bile kayda değer bir girişimde bulunmamıştır. Bu eylemsizliği ile ülkeye büyük zarar veren Hadi hükümeti, kimi yorumcular tarafından "otel hükümet" olarak tanımlanmıştır. Yemen'deki siyasi ve askerî rekabet ortamı dikkate alındığında "fazla yumuşak" bir kişiliğe sahip olan Hadi, yakın çevresinin siyasi oyunlarını dahi kontrol etmeyi

başaramamıştır. Yardımcılarının da yabancı desteğini arttırma takıntısıyla hareketetmelerisebebiyleHadi,yabancı devlet adamları için daha erişilebilir olmuştur. Ayrıca ne önemli kabile bağlarına ne de dinî veya ideolojik güçlü bir yapının desteğine sahip olan Hadi, ülke genelinde toplumsal kabulünü de sağlayamamıştır. Körfez ülkelerinin çıkarlarını kendi ülkesinin çıkarlarından daha fazla gözeten Hadi, gençlerin Arap Baharı protestolarına konu olan beklentilerine de cevap verememiştir.

Elbette ki Yemen'in bugün içinde bulunduğu siyasi ve insani durumdan tek başına Hadi sorumlu değildir; Husilerin uzlaşmaz mezhepçi tutumları, güneydeki ve merkezdeki grupların özerklik konusundaki ısrarları, olgunlaşamayan siyasi elit ve her grubun kendi çıkarlarını önceleme telaşı gibi mevzular ülkeyi iflasın eşiğine getirmiştir.

Başkanlık Konseyi'nin Üyeleri ve Hedefleri

7 Nisan 2022'de Yemen Cumhurbaşkanı Abdurabu Mansur el-Hadi, başkanlık yetkilerini Reşad el-Alimi başkanlığındaki yedi üyeli Başkanlık Konseyi'ne devretmiştir. Hadi'nin tüm yetkilerini Başkanlık Konseyi'ne devretmesi Yemen için

yeni ve alışılmadık bir durum olduğu gibi, Körfez ülkeleri ve Ortadoğu için de yeni bir durumdur. Başkanlık Konseyi başkanının Suudi Arabistan'a yakın bir isim olması, diğer üyelerin de -Husiler hariç- sahadaki gruplar arasından seçilmesi, konseyde tüm grupların temsil edilmeye çalışıldığını göstermektedir. Konsey üyeleri, geçmişte hükümetle çatışan aşiretlerden, Hadi'nin danışmanları arasından ve bölgesel farklılıklara dikkate alınarak belli dengeler gözetilerek Kuzey ve Güney Yemen'den seçilmiştir.

Ali Abdullah Salih döneminden eski bir hükümet yetkilisi ve Riyad'a yakın bir isim olan Reşad el-Alimi'nin başkan olarak seçildiği Başkanlık Konseyi'nde yer alan diğer üyeler şunlardır:

- Aydarus el-Zubeidi: BAE'nin güçlü desteğine sahip ayrılıkçı GGK başkanı
- Abdullah el-Alimi: İslah Partisi üyesi ve Hadi'nin cumhurbaşkanlığı ofisinin direktörü
- Tarık Salih: Ali Abdullah Salih'in yeğeni; Kızıldeniz kıyısındaki güçlerin lideri
- Ferac el-Bahsani: Hadramut valisi ve Hadrami Seçkinleri Kuvvetlerinin başı
- Abdurrahman Abu Zaraa: Yemen hükümeti için savaştan selefi

El-Veyat el-Amalika komutanı

- Sultan el-Aradah: Marib valisi
- Osman Mucali: Riyad ile bağlarını koruyan Saada vilayeti aşiret lideri

Yeni Başkanlık Konseyi'nin -Hadi'nin kırılğan otoritesinin aksine- sahada güçlü bir etkiye sahip olduğu gerçeği göz önüne alındığında, konseyin Husi karşıtı kampı yeniden konsolide etmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Farklı coğrafi, siyasi ve kabilevi geçmişe sahip üyelerden meydana getirilen konsey, Husi karşıtı safları güçlendirip birleştirmenin yanı sıra Husilerle diyalog kanallarını da açık tutarak müzakere ve uzlaşmayı hedeflemektedir. Nitekim Başkanlık Konseyi Başkanı Alimi, yaptığı ilk konuşmasında, konseyin görevinin Yemen'e barışı getirmek olduğunu söylemiştir. Konsey üyesi Tarık Salih de mevcut ateşkesin başarıya ulaşması ve kalıcı hâle gelmesi adına sarf edilen çabaları desteklediğini açıklamıştır. Konseyin bir diğer misyonu da başta güvenlik güçlerinin birleştirilmesi olmak üzere, devletin tüm kurumlarıyla yeniden yapılandırılmasıdır. Söz konusu beklentilerin tümünün gerçekleşmesi hiç kolay gözükme de ortaya konan çaba olumludur.

Ortadoğu'da Bosna-Hersek Modeli

Bosna-Hersek'in yönetim modeline benzeyen Yemen'deki Başkanlık Konseyi modeli Ortadoğu'da ilk kez denenmektedir. Bu modelle, Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren halkı demir yumrukla yöneten sosyalist veya Batı merkezli ideolojik meşruiyete sahip otoriter yönetimlerden farklı bir yönetim biçimi denenmektedir.

Yemen'de oluşturulan Başkanlık Konseyi'nin nasıl çalışacağıyla ilgili birçok soru işareti vardır. Her şeyden önce sürecin işlevselliği ve ülkenin sorunlarına çözüm bulup bulamayacağı ciddi bir soru işaretidir. Zira ülkenin siyasi tecrübesi ve geleneği, bu tür oluşumların çok da başarılı olmadığını göstermiştir. Konseyin iç yapısı ve hukuki işleviyle ilgili henüz ayrıntılı bilgi olmasa da karar alma mekanizmasının nasıl işlediği, konsey üyelerinin veto hakkının olup olmadığı, iç ve dış politikada kriz yönetiminin nasıl olacağı gibi sorulara verilecek yanıtlar, konseyinin geleceği için önem arz etmektedir.

Neticede Başkanlık Konseyi üyelerinin temsil ettiği sahadaki gruplar, yakın geçmişe kadar birbiriyle çatışma hâlinde olduklarından ve her bir konsey üyesinin de farklı bir çıkar beklentisi bulunduğundan konseyin başarısıyla ilgili beklenti de çok yüksek değildir.